

ВАЛЕНТИН ЧЕМЕРИС

ВЕЛИКИЙ ТРУДІВНИК ПЕРА

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації
Обласна бібліотека для юнацтва
імені Олеся Гончара

Великий трудівник пера

Біобібліографічний покажчик

Полтава - 2021

УДК 01:821.161.2.09(092)Чемерис

В 27

Укладач Ю. Новоселецька

Великий трудівник пера : до 85-річчя від дня народження В. Л. Чемериса : біобібліографічний покажчик / уклад. Ю. Новоселецька; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара. – Полтава, 2021. – 24 с. : іл.

Біобібліографічний покажчик присвячений 85-річчю від дня народження нашого видатного земляка, лауреата численних премій, в доробку якого історичні твори, фантастика, гумор, романи-есе – Валентина Чемериса.

Запропонований посібник адресується учням, молоді, бібліотекарям, краєзнавцям і всім, хто бажає більше дізнатися про письменника, не тільки про історію рідного краю, а й про історію України, її тисячолітнє минуле, яке відкладає свій відбиток й на сучасне.

Матеріал не є вичерпним, використана література бралася з публікацій журналів та газет, книг, краєзнавчих видань, які є в наявності в Полтавській обласній бібліотеці для юнацтва імені Олесея Гончара.

Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара, 2021

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Три батьківщини Валентина Чемериса (сторінками біографії письменника).....	4
3. Творчий шлях і основні віхи на ньому.....	6
4. Роман «Ольвія».....	11
5. Роман-казання «Рогнеда».....	13
6. Історичний роман «Ярославна».....	14
7. Роман-есе «Трагедія гетьмана Мазепи».....	16
8. Відзнаки й нагороди письменника.....	17
9. Літературні твори Валентина Чемериса, що вийшли у 1962-2009 роках. ...	19
10. Використана література.....	19

Вступ

8 липня виповнюється 85 років від дня народження нашому краюнину, письменнику, творами якого зачитується Україна – Валентину Чемерису.

В одному ювілейному, напівжартівливому інтерв'ю, що називалося «Між раєм і пеклом» Валентин Лукич про значення письменництва для себе зазначив: «Принаймні, в мене, як у літератора, таке відчуття. Сьогодні тобі пишеться, добре пишеться, в тебе виходить і ти перебуваєш... Правильно, в раю. І думаєш, що ти чогось ще й вартий. А завтра... Ніц, нічого не пишеться. Чи пишеться не те. Зі скрипом. Через пень-колоду. І не так, і не те, що ти хотів, не безсмертне, одне слово. І ти вже думаєш, що ні на що не здатний, життя не вдалося, життя вже мекнуло, і взагалі... І ти вже перебуваєш... Правильно, в пеклі. А після-післязавтра раптом гарно піде писатися, і ти вже оптиміст. Життя прекрасне і ти виявляється таки чогось вартий... Одне слово, ти вже знову в раю. І так все моє життя як письменника (а іншого в мене немає) і минає. Між раєм і пеклом. Точніше, то в раю, то в пеклі. Прекрасне життя!».

Великий трудівник пера, після тяжкого дитинства, напівголодної юності, Валентин Чемерис цінував кожен мить подаровану Господом, як найкоштовніший смарагд, огранював слово бережно і трепетно, тож твори його назавжди увійшли вагомим доробком в історію української літератури, ними ще зачитуватиметься не одне покоління прийдешніх читачів, плекаючи в своєму серці любов до України.

Цей бібліографічний покажчик лише маленька спроба осмислити значення творчості видатного земляка, улюбленого в дитинстві письменника, пройти з Валентином Чемерисом сходинками його життєвої та творчої біографії.

З цього приводу підсумую теж його словами: «А тому письменство для мене було, є і буде, аж доки житиму на цьому світі, життям, його сенсом, вірою в завтра. Це мій кисень для дихання, кров для життя, все те, без чого я вже не можу жити».

Три батьківщини Валентина Чемериса (сторінками біографії письменника)

Народився Валентин Чемерис 8 липня 1936 року на славній Полтавщині, в мальовничому куточку Семенівського краю – селі Заїченцях.

«При слові «Полтавщина» в мене щемно тепліє біля серця... Бо це земля юності моєї ранньої, земля моїх батьків, дідів, прадідів, земля моїх пращурів – козаків і селян, край роду мого, а це – навічно», – писав письменник.

Село Заїченці розташоване на лівому березі красивої річки Хорол, притоки річки Псьол. Назви малої батьківщини дали поштовх до таких псевдонімів письменника: В. Заїченський, Грицько Псьол, Сидір Хоролець. З давніх часів ця місцина, яка з усіх сторін оточена луками, люстерками-плесами, густо заросла очеретами, була надійним прихистком для козаків та для селян-втікачів.

Валентин Чемерис цікавився власним родоводом і знав його, розпочинаючи з прадіда Артема. Зі спогадів бабусі прадід був надзвичайно балакучий, винахідливий, полюбляв розігрувати й подивувати інших (можливо саме від нього Валентину Чемерису передалася особлива любов до гумору, а можливо від батька). Під час Кримської війни 1853–1856 років прадід став учасником Севастопольської оборони, особисто був знайомим з легендарним матросом Кішкою. 33 роки свого життя прожив у кріпацтві і лишень у 1861 році отримав волю. Прадід Артем прожив довге, тяжке, але разом з тим яскраве життя, цілих 105 років, померши в голодному 1933 році.

А дід Макар був надзвичайно працьовитим. Письменник пригадує його колоритні довгі вуса, за них любила смикати діда маленька сестричка Валя, на превеликий жаль трагічні долі сестрички Ніни й братика Віталія, які загинули в маленькому віці, довіку zostалися в його душі незагойним болем-раною.

Батько письменника Лука Макарович теж був великим поціновувачем гумору, мав золоті руки, міг до ладу виконати любую роботу. Знав напам'ять поезії Тараса Шевченка, уривки з «Енеїди» І. Котляревського, охоче брав участь у гуртку художньої самодіяльності.

У 1939 році сім'я Чемерисів переїздить до м. Богуслава на Київщині, де батька призначили заступником голови машинно-тракторної станції. А в 1941 році Лука Макарович добровольцем пішов на фронт. П'ятирічний Валя з матусею повернулися в Заїчинці. Через деякий час і Лука Макарович повернувся додому із пробитими легенями, неймовірними зусиллями та завдяки турботі рідних він вижив. Коли фронт покотився на захід, його призначили головою колгоспу. Тяжко доводилось працювати й недоїдати, внаслідок поранень та голодного життя підірвались сили Луки Чемериса. За день до Перемоги, 8 травня 1945 року, він помер, ховали батька всім районом. Жахіття війни, вибухи, обстріли, тяжкі повоєнні роки залишили невиліковний

слід в душі майбутнього письменника, вплинули на все його наступне життя, світобачення, прагнення не втрачати жодної секунди. Звідси брала свої витoki здатність Валентина Чемериса багато і невтомно працювати.

У 1953 році за станом здоров'я Валентин Чемерис із матір'ю перебирається до Дніпропетровська, лікується в лікарні ім. Мечнікова. В цьому місті він закінчив середню школу, працював у радгоспі «Нижньодніпровський», на інших підприємствах Придніпров'я. Згодом – журналістом у редакціях обласних газет. «Але й при слові «Дніпропетровщина» теж щемно тепліє біля серця, адже на берегах Дніпра – батьківщина моїх дітей і онуків, край, де я утверджував себе в Україні, де слово моє розпочало свій шлях до читачів...», – писав В. Чемерис.

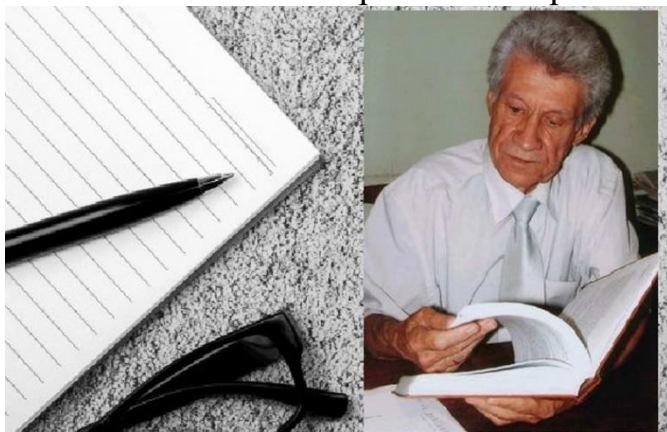
Перше його оповідання «Як я навчився писати гуморески» надруковане в дніпропетровській газеті «Молодий лєнінець». З 1963 року він – член Спілки письменників України. В 1971 році заочно закінчив Вищі літературні курси при Літературному інституті ім. М. Горького в Москві. У 1972–1976 роках – голова Дніпропетровської організації Спілки письменників України. Дніпропетровськ став Валентину Чемерису другим рідним містом.

З 1993 року проживав і працював у Києві, був заступником головного редактора та завідувачем відділу сатири «Літературна Україна». У 1993–1994 роках – головний консультант із питань літератури в адміністрації Президента України. У 1996–2001 роках – секретар Національної спілки письменників України, член її Президії і Вищої ради.

Величний Київ письменник вважав третьою своєю батьківщиною: «Як, приміром, Київ – третя і – остання. Тобто я маю аж три батьківщини!» – говорив Валентин Чемерис.

Помер письменник 4 грудня 2016 року в м. Київ.

Творчий шлях і основні віхи на ньому

Валентин Чемерис – автор багатьох романів, серед них найбільш відомих історичних: «Ольвія», «Скандал в імператорському сімействі», «Смерть Атея», «Епірська відьма, або Олімпіада – цариця македонська», «Фортеця на Бористені», «Генерали імперії» та багатьох інших, цей список можна продовжувати й продовжувати.

Твори письменника друкувалися не тільки українською мовою, а й російською, мовами колишніх республік СРСР; польською, румунською, болгарською, німецькою та іншими мовами світу.

В літературу шлях Валентина Чемериса розпочався ще з юнацьких мрій писати вірші, а перевтілились ці мрії спочатку в гуморески, сатиричну прозу, пародії – близько 20 збірок веселих історій: «Царська охота», «Вуса №3», «Урок виховання», «Де хазяйнує Валя Чемерис», «Хто на току, а хто на боку»; лірико-гумористична повість «В понеділок після вибуху»; роман «Родина Гордія Залізняка». Регулярно видається вже з 1962 року. Зібрав та впорядкував том «Українські анекдоти». Твори Валентина Лукича друкувалися в багатьох журналах, зокрема: «Крокодил», «Вітчизна», «Перець», «Дніпро». Письменник став також упорядником і автором численних колективних збірок: «Молоді вишнівці» (1966), «Тіні кімнати сміху» (1989), «Пергамент старого Теренція» (1990), «Пригоди Івана Сміхована» (1995), «Українські анекдоти» (1995), «У державі гетьмана Остапа» (2009), «З ким сміється Україна» (2009).

Та найвагоміший пласт в творчості письменника складають історичні твори. До історичної тематики Валентин Лукич звернувся вперше в 1960-ті роки. І стала вона його улюбленицею. Про історичний роман «Ольвія» ми поведемо розмову в окремому розділі.

Збірка «Три шаблі над скарбом» – складається з історичних повістей, оповідань, есеїв, спогадів. В ній вміщено захоплюючі розповіді про давню Скіфію, про кургани, про відвідини скіфських степів «батьком історії» Геродотом, а ще про часи Київської Русі, тяжку і звитяжну боротьбу з половцями. Героями цієї збірки виступають не тільки люди, яких роз'єднують тисячоліття чи століття, а й безсмертний Микола Гоголь, актуальний і гострий у всі часи Тарас Шевченко, колоритний І. Нечуй-Левицький, літописці запорозького козацтва – Дмитро Яворницький та Андріян Кашенко, поет, етнограф, перекладач Степан Руданський, автор немеркнучої пісні «Дивлюсь я на небо» – Микола Петренко, іскрометний Остап Вишня та глибинний Олесь Гончар. Твори письменника читаються легко, сюжети гострі та захоплюючі.

У романі «Смерть Атея» (1990) – розповідається про легендарну Скіфію, її сильних та могутніх воїнів, що мешкали на наших землях у сиву давнину, визначного скіфського царя Атея, який жив у IV ст. до н. е. та його могутнє військо, яке вважалося непереможним. За його правління Скіфія досягла піку свого розквіту та могутності. Загинув цар Атей під час війни з царем Філіппом II Македонським. Військові походи його згадують Страбон Плутарх, Гней Помпей Великий.

У гостросюжетному історичному романі «Епірська відьма, або Олімпіада – цариця македонська» на тлі буремних подій – війн, змов, переворотів, постійної боротьби за владу – змальовано пристрасне кохання молодої емірської княжни Олімпіади до македонського царя Філіппа II. В центрі сюжету – доля жінки, гордої цариці, майбутньої матері Олександра Македонського.

У збірці «Генерали імперії», що побачила світ 2009 року, вміщено роман «Без права повернення», у центрі якого – постать гетьмана Петра Дорошенка, весь трагізм його долі. Роман насичений багатьма цитатами, усною народною творчістю, притчами, листуванням, спогадами, поетичними рядками.

«Брати стояли один проти одного – високі, міцні, вродливі. Істинні Дорошенки. Всі одинадцять років Петрового гетьманування брат Григорій вірно допомагав йому в чині полковника, боровся за те, за що боровся й Петро – за волю. За це й був схоплений росіянами і відправлений у неволю в свою

Москву. І ось вони помінялися місцями, один повертається додому з неволі, а другий залишається замість нього в неволі».

«Ордер на любов» – ще один роман на історичну тематику, в ньому змальовано останні дні Запорозької Січі й українського Січового козацтва. Історія кохання запорожця Тараса та дівчини Оксани відбувається саме на тлі цих трагічних для України подій.

Роман-есеї «Ваші пальці пахнуть ладаном» датований 2014 роком, знайомить читача з творчим життям і коханням «королеви німого кіно» Віри Холодної та «короля шансоньє» поета Олександра Вертинського. Окрім цих двох головних героїв письменник змальовує «богемні» постаті Срібного віку: Ахматової, Маяковського, Цветаєвої. До речі, на честь Віри Холодної названо один із провулків в Полтаві, чи то пак, декомунізовано провулок Ногіна.

Роман про Марину Мнішек під назвою «Марина – цариця московська» (2014), розповідає про дочку польського воєводи з Прикарпаття, Самбора, царицю Московську. Розлога картина її полум'яного кохання, небувалі злети й падіння, твір оповідає про часи горя, які прозвані в історії Смутними.

«Сини змієногої богині» – роман-есеї (2015), присячений улюбленому письменником періоду – скіфським часам.

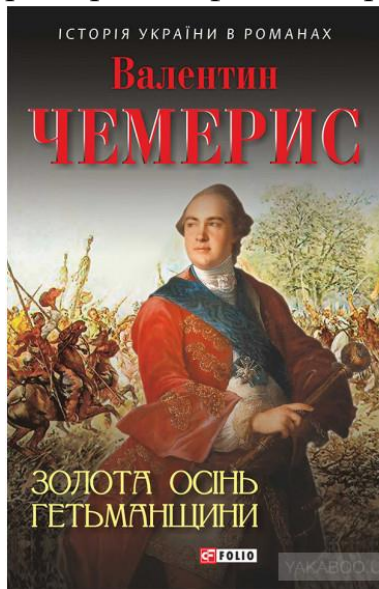
«Сьогодні від Скіфії – колись Великої, адже всього лише дві тисячі років тому (вік, як для історії, незначний) вона займала майже всю територію теперішньої України (принаймні її степову та лісостепову частини від Дунаю до Дону, від гір Криму й до зони лісів на півночі), zostалися нам у спадок, крім

кількох десятків гектарів незайманих її степів (хоча б Хомутинські степи, Михайлівська цілина, заповідники «Кам'яна могила» чи Асканія-Нова та ще де-де куці обніжки колись неміряних степових просторів), ще знані у всьому світі могили, звані курганами (розкопані археологами і ще не розкопані, але майже всі протягом століть пограбовані), золоті витвори її в музеях – наших і чужих, – легенди й історія, що є водночас і нашою, ранньоукраїнською історією; а на довершення – золотий скіфський тюльпан – невеличкий, із крученими листочками жовтого кольору».

Роман «Анна Київська – королева Франції» (2016). Надзвичайно красива, розумна, хоробра й освічена донька Ярослава Мудрого увійшла в історію як королева Франції, дружина Генріха I, мудра та владна правителька. В цьому романі постає одвічна дилема: моральний обов'язок – чи кохання, відповідальність перед країною – чи особисте жіноче щастя.

Про трагічну долю поетів Крушельницьких – батька Антона та сина Івана, і Вороних – батька Миколу і сина Марка під час Сталінського терору 30-х років повідає роман-есеї «Київ-Соловки», написаний 2016 року.

Повість «Амазонка» (2016) про поетесу Олену Телігу, інтелігентку, яку називали новітньою Лесею Українкою, патріотку, члена ОУН. Жінку, що вміла гаряче любити і бути надзвичайно ніжною, та разом з тим – відчайдушною і непохитною. 21 лютого 1942 р. в Бабиному Яру Олену Телігу розстріляли фашисти разом з іншими діячами ОУН.

Роман «Золота осінь Гетьманщини» – один із останніх, який належить перу Валентина Чемериса, і в якому ведеться оповідь про Гетьманщину. Після виступу гетьмана Мазепи на боці шведського короля Карла XII Петро I зробив все, щоб навіть викоринити згадку про українське гетьманство. Та через 41 рік його знову було відновлено Єлизаветою. Удвох із своїм фаворитом, козацьким сином Олексієм Розумовським вона побувала в Україні. У Києві, використавши таку гарну нагоду, козацька старшина клопотала про те, щоб на Гетьманщині було обрано гетьмана. Цариця запропонувала Кирила Розумовського, молодшого брата Олексія. Так покладено відлік 14-річному правлінню нового гетьмана, час відносного спокою, економічної стабільності та розвою культури в Україні – золота осінь Гетьманщини.

Роман «Олена – вершниця зі списом» – теж є одним із останніх романів письменника, про княгиню Олену Глинську, дружину московського князя Василя III, майбутню матір царя Івана Грозного.

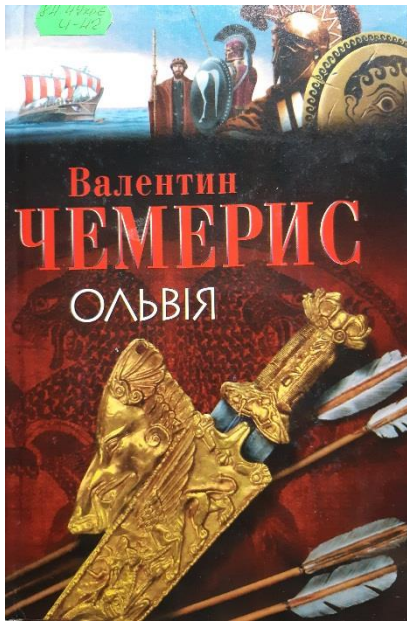
«Бачачи таку вроду племінниці, спостерігаючи за нею – а вона виростала жвавою, розумненькою, і розум був її гострим, з юних літ уміла підтримати будь-яку бесіду, все ніби знала, про все мала свою думку, чим і приваблювала чоловіків, – так от, дядько Михайло й напоумив її з'явитися до Василя ІІІ на оглядини наречених – однією з кандидаток. Олена ризикнула (набридли в дядька бути утриманкою) і виграла – щоправда, дядько Михайло на той час уже сидів у московській тюрмі».

Роман «Тарас Шевченко: сто днів кохання» – це оповідь Валентина Чемериса про останнє кохання поета, яке тривало всього сто днів: «Тарас Шевченко полюбляв співати цю пісню – і замолоду, і в зрілих літах, коли нестерпною ставала самотність, співав, виглядаючи її, єдину, вірну, а співаючи, повторював, як заклинання: «Види, вийди-и...». І вони до нього виходили, жінок у житті Шевченка вистачало, ось тільки щастя вони йому так і не принесли: Оксанка, Феодосія, Дуня, Амалія, Анна, Варвара, Агата, Катруся, Марія, Харита, Ликера – це лише ті, чий імена історія зберегла».

Валентин Чемерис вмів вдало обробити і цікаво інтерпретувати інформацію, щоб подати читачеві матеріал, додаючи емоцій, яскравих образів, колоритності. Головні герої зачіпають душу, западають в серце, пробуджують уяву. Монументальні історичні події виховували і виховують в читачів любов до України, любов до минувшини, а значить і до сьогодення.

Роман «Ольвія»

Під час навчання у Літературному інституті ім. М. Горького, в столиці тодішнього СРСР, Москві, Валентин Чемерис отримав змогу відвідати найбільші столичні бібліотеки і скурпульозно зібрати матеріал про скіфську добу. Він занурюється у тему Скіфії з головою й розпочинає працю над одним із найпотужніших своїх романів історичного жанру «Ольвією». Згодом він матиме кількаразове перевидання, а до того – випробування. Насамкінець шістдесятих «Ольвію» супроводжуватимуть гіркі та болючі події. Роман, який набрано і верстку його вже вчитано, неочікувано знімають з друку. Це були тяжкі шістдесяті, коли почало переслідуватись все українське, історична минувшина нашого народу. Після внутрішнього перевороту в КПРС та відставки Хрущова восени 1964 року тиск державної цензури на творчу інтелігенцію посилюється. З того часу тема Скіфії стає чи не найулюбленішою темою в багатогранній творчості Валентина Лукича.

Протослов'янські племена, про які веде мову історик І. В. Рибак, у VII–III входили до єдиної Скіфської держави і були спорідненими зі скіфами, а головне – стали спадкоємцями тієї держави і культури, оскільки в подальшому історія нікого не знає на землі давньої Скіфії, окрім тих же праукраїнців (русичів Київської Русі). Тож розірване коло історії було з'єднане: Трипілля – Скіфія – Україна (Русь). Тому ця тема так захоплювала і захоплюватиме не одне покоління письменників.

За глибоким переконанням В. Чемериса, скіфи були одним із тих народів, що мали величезний вплив на подальший розвиток історії та культури України. Письменник часто цитував слова скіфолога Євгена Черненка: «Подивіться скіфські вози, які скрипіли дерев'яними колесами із металевим обіддям 2,5 тисячі років тому степами України, – точна копія майбутніх возів, які називалися чумацькими, або простіше: чумацькі вози – точна копія скіфських возів. Так що зв'язок нерозривний... А візьміть вишивані рушники – це вже здається, настільки українське, тисячу разів українське. А насправді це коріння сягає Скіфії, скіфських аплікацій».

Роман «Ольвія» – це одна із найяскравіших саг Валентина Чемериса на історичну тематику. Ольвія – місто-республіка, яка була заснована вихідцями з давньогрецького міста Мілет в Нижньому Побужжі. В епоху розквіту колонії (V–III ст. до н. е.) її політичним та економічним центром стало місто з однойменною назвою, що у перекладі з грецької означає «щаслива». Антична

Ольвія була багата на майстрів: каменярів, гончарів, майстрів по дереву. Велику кількість виробів ольвійські купці продавали у державах грецької метрополії, де взамін купували багатьох інших речей – вино, олії, прикраси тощо. Ольвія входила до Першого Афіньського морського союзу.

Події роману переносять нас у прадавні часи, коли у VI ст. до н. е. відбулася визначна історична подія – війна між скіфами та величезним військом перського царя Дарія, яке ввірвалося в безкрайні степи між Дунаєм і Доном. В романі на тлі історичних подій розгортається сповнене неймовірних пригод життя молодого красуні-грекині Ольвії, яку з політичних міркувань батько, архонт колонії, видає заміж за сильного та владного скіфського вождя Тапура. Вродлива, розумна, освічена дівчина у розпачі вирушає з варваром-кочівником в його країну, але поступово її серце розкривається в любові до вождя. Тапур теж віддано кохає свою дружину. Автор докладно зображує побут і звичаї не тільки скіфів, а й греків: «Бо повозка була спалена за дверима, а попіл розвіяний вітром, бо у них, греків жінка ділила із своїм чоловіком тільки постіль (щоб він мав законних дітей!), але не стіл, бо їла окремо і до гостей чоловіка ніколи не виходила. Самій же приймати гостей – зась! Будинки чужий, чоловіків, а чоловіка свого вона, як і велить звичай, називала не по імені, а паном».

Цікаво, характерно письменник показує образ скіфського вождя Тапура у якого: «...25 золотих чаш, а що вже мечів у золотих піхвах, та акінаків, та повних скринь золотих бляшок! У Тапура 70 чотириколісних возів із кибитками, 45 – шестиколісних. У Тапура сім великих табунів коней, п'ять стад худоби, сім отар овець. У Тапура тисячі пастухів, рабів, слуг». Та в степу вождь розкривається по-іншому: «Випроставшись у сідлі, він вдихав на

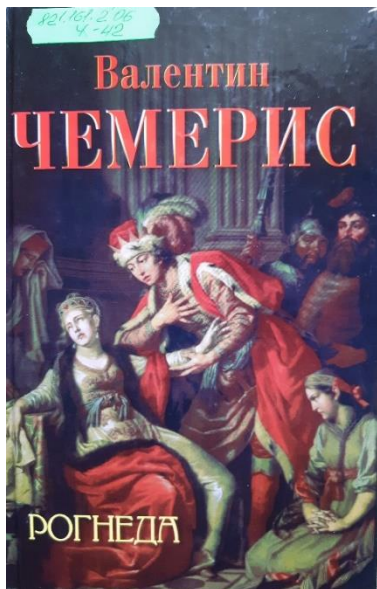

повні груди сухе степове повітря, мружив очі... Чи нахилившись з сідла, зривав кушак полину, розтирав його між пальцями, вдихав гіркий і терпкий присмак. Сте-еп... Його, Тапурів, степ озивався до нього полином, тим полином, дух якого не можна забути, доки живеш на білому світі. Нема для степовика бентежнішого запаху, аніж запах полину. Коли скіф помирає від ран, дають наостанку понюхати полин. «Щоб і на тім світі, – кажуть йому, – степ свій не забував».

Легендарна держава постає в романі оповитою загадковістю, сповненою духом звияжності та слави країною «вершників з луками», хоробрих воїнів, що й через тисячоліття вражають людську уяву.

Роман завершений ще в 1969 році, буде вперше виданий тільки через 13 років, в 1983 році. Згодом перевидаватиметься ще кілька разів, щоб увійти до 30-томної бібліотеки шедеврів історичних романів України. Адже його карколомний сюжет, пригодницький жанр, вигадливо вибудувана фабула, зробили твір неймовірно цікавим для читача.

Роман-сказання «Рогнеда»

«Рогнеда» – це роман-сказання (сказання – жанр давньоруської розповідної літератури про історичних діячів та ті події, у яких вони брали участь: оповідний твір історичного або легендарного змісту.

Цей роман про Рогнеду Полоцьку, згодом – київську княгиню та про Володимира Святославича, великого князя Київського, жінолюба, рівного Соломону (любив і мав жінок), та про те, як він силою взяв Рогнеду – любкою-голубкою його вона стане пізніше.

Головною героїнею роману начебто прожито одне життя, що складалося з трьох різних пазлів, і в кожному з них вона носила інше ім'я.

Рогнеда-Горислава-Анастасія – все про неї, одну жінку, що носила всі ці три імені і прожила під ними власне три життя.

Рогнеда – безжурна дівчина-княжна, яка ще не знала лиха під крильми своїх батьків, поруч з братами на рідній Полоцькій землі.

Гориславою її нарік князь Володимир, який силоміць вихопив красуню з обіймів рідного вогнища, взяв собі за дружину. Тільки згодом Рогнеда зможе примиритись із цим заміжжям і покохати. Та коли він знехтує нею і її почуттями, вона захоче його вбити, а разом і себе. Під йменням Горислави вона змушена була жити з чоловіком, котрий знищив її рідну землю. В цьому шлюбі вона народила шестеро дітей.

Останнє ім'я її – Анастасія – християнка, черниця, ігуменя монастиря. За спробу замаху на життя князя вона мала бути страченою, але бояри звернулися до Володимира з проханням її помилувати, адже вона мати, мати його дітей, тож її висилають до стольного граду Полоцька, де вона приймає постриг і чернецтво.

Другий син Володимира і Рогнеди – Ярослав у дитинстві тяжко хворів, щось у нього неладно було з ногами, тож через це й отримав прізвисько Кульгавий: «І коли була пострижена в черниці, сталося диво: син її, який від народження майже не володів ногами і сидів сиднем, раптом підвівся і

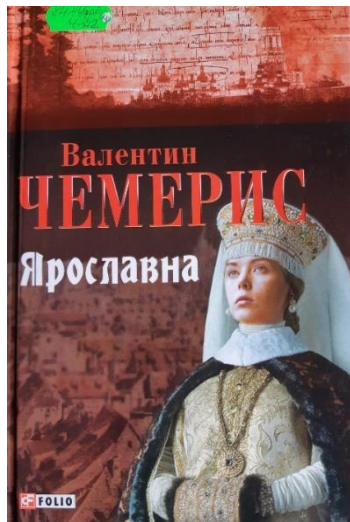
пішов... І Рогнеда зі сльозами радощів забажала, аби син теж прийняв християнство.

Ярослав хрестився під ім'ям Юрія (Георгія). І міцно став на ноги. Хвороба його минулася, хоч деяка кульгавість все ж залишилася».

Правління Ярослава Мудрого визнане теперішніми сучасниками за один із найвеличніших періодів в історії Київської Русі.

Роман «Рогнеда» – має цікавий сюжет, читається на одному подисі, в ньому в динаміці подано долю жінки, яка не зламалася і прожила гідно те життя, яке випало на її долю.

Історичний роман «Ярославна»

«Ярославна» – це історичний твір про Стародавню Русь – і водночас, це роман про теперішнє, про нас нинішніх, хто наразі мешкає в Україні.

Ярославна – донька галицького князя Ярослава Осмомисла й жінка князя Ігоря Святославовича. Знані й незнані події її життя та любові ось уже протягом дев'ятох століть хвилюють всіх, хто не байдужий до минушини. А ще «Ярославна» – це роман про княжі міжусобиці, що в свій час підірвали могутність Київської Русі, це оповідь про столітню боротьбу з кочівниками.

Червоною ниткою через роман проведено похід князя Ігоря Святославовича на половців, в який він вирушив 23 квітня 1185 року, отримавши благословення в Спаському соборі. Це був таємний, самовільний похід. Князь Ігор заручається підтримкою лише найближчих родичів: молодшого князя Всеволода – князя курського, сина Володимира – князя путивльського, племінника Святослава – князя рильського, з ним також виступили загони ковуїв, яких надав для підмоги князь чернігівський Ярослав, двоюрідний брат Ігоря. Їх путь пролягав чрез Путивль, там на нього очікували 15-річний син Володимир та 18-річний племінник Святослав – князь рильський. Проводжаючи воїнів, на вали висипалося все місто: «Єфросинія теж піднялася на вали скрипучими дерев'яними східцями і звідти, від самих заборол, вдивлялася в далину до болю в очах, до сліз, що затуманювали її погляд, а далина вже проковтнула військо, і над нею пливли білі хмарки, було тихо і благословенно у світі білому...»

В дорозі 1 травня військо побачило сонячне затемнення, що за всіма прикметами віщувало лихо, поразку, невезіння, та князь Ігор все одно продовжив похід.

10 травня вийшли до половецьких веж, випустивши по стрілі половці, не вступаючи в бій втекли, заманюючи русичів у степову глибочінь. Захопивши половецькі вежі, військо взяло чималу здобич та велику кількість полонених. Тільки вночі молоді, недосвідчені князі перестали переслідувати половців. Ночувати залишилися серед степу, а вранці прокинулися оточені незміряною кількістю полчищ кочівників. Билися цілісінний день і всю ніч. Потерпаючи від спеки, воїни робили спроби продертися до Донця. Князь Ігор дістає поранення у ліву руку. В неділю почали бігти з поля кривавої січі ковуї, а князь Ігор кинувся їм навперейми, аби зупинити, знявши шолома, щоб його упізнали, та не зміг. Його захоплюють в полон.

Надзвичайно трагічними були наслідки цієї битви: вперше в історії в полон потрапили всі князі, учасники походу. Врятувалися і добилися до рідної землі тільки 15 воїнів та ще менше ковуїв. Велика туга охопила всю державу, адже в той час київський князь Святослав Всеволодович збирав дружину для походу на половців влітку. Після нищівного рогрому війська Ігоря для половців відкрилися ворота на Київську Русь: «І гомонить-плаче у Путивлі на валу Ярославна: «Та понад Доном полечу, рукав бобровий омочу в ріці Каялі... І на тілі, на княжім білім тілі омию кров...»

Досі історики розшукують місце битви Ігоря Святославовича з половцями, це повинен бути радіус 40–60 кілометрів від Ізюма. І таємниця ріки Каяли до цих пір залишається нерозгаданою.

А в літописи, легенди, поетичні та прозові рядки назавжди увійшов величний та прекрасний образ Єфросинії-Ярославни, вірної жони, люблячої матері, яка не тільки з розпукою в серці на валах Путивля виглядає своє ладо, свого дорого чоловіка, а й в момент нападу половців на місто діє рішуче: «Зваливши на свої плечі непосильну ношу – та ще для жінки. І вистояти не лише проти орди Кзака, який, попаливши околиці взяв у кільце Путивль, а й вистояти – що було ще тяжче, – проти своїх – знайшлися й такі. Проти змовників бояр і рідного брата Володимира, який у відсутність Ігоря надумав захопити владу у Путивлі і стати князем сіверським...».

Переходя князю Ігорю вдається втекти з полону за допомогою половця Овлура, 11 днів князь діставався до міста Дінця, а звідтіля до Новгород-Сіверського. Всупереч поразці, у рідному місті його зустрічали радісно. І найбільше тішилося серце Ярославни. Після повернення додому князю всі оповідали про плач його жони на валах: «Серед ночі було проснеться й відчуває, як вона тужить за ним, як благає сили природи порятувати його – у Путивлі-граді рано-вранці на валу...».

Роман-есе «Трагедія гетьмана Мазепи»

справжня...».

Світлі та ніжні почуття, листи написані Мазепою до юної дівчини залишаться назавжди для читачів зразком високого і незбагненного, і чистого, і сподіваного. Ніхто не очікував на тяжку та криваву розв'язку: «Вона все ще його любила, любила своєю першою любов'ю і нічого не могла ні з нею вдіяти, ні з собою. Як і пробачити собі, що це вона своєю любов'ю довела батька до плахи, а матір до хурдиги. І з'являтися на вулиці більше не могла, тож з будинку не виходила (хіба що вночі, у садок), бо здавалося, що зустрічні тикатимуть на неї пальцями і казатимуть: «Оця дівка – батьковбивця».

1708-й рік став вирішально-переломним в житті Івана Мазепи, який усім серцем жадав кращої долі для України, і який зробив рішучий крок – розірвав відносини з Петром I і перейшов на сторону Карла XII.

Адже тривала оголошена Росією війна 19 (30). VIII. 1700 року і в планах шведського короля було встановлення протекторату над Литвою, Польщею та Україною.

Коли Мазепа отримав наказ від Петра I виступати на з'єднання з росіянами до Стародуба, він все зважував і вагався, затягуючи час і посиляючись то на свою хворобу, то ще на якісь обставини. Але була величезна надія на Карла XII, що він обов'язково подолає москалів.

Мазепа зважився.

Чим все це закінчилося всім нам достеменно відомо.

1 жовтня, вже перебуваючи на чужині, під вечір гетьман втратив пам'ять і марення його тривали близько доби. О четвертій годині до Мазепи прийшов попрощатись його союзник та друг король Карл XII, а разом із ним офіційні представники Великої Британії та Голландії – Мазепа вже нікого не впізнавав. 2 жовтня поблизу гетьманського будинку десь пополюдні почали збиратися люди, а це були і турки, і шведи, і поляки, і козаки, їх було найбільше. О

десятій годині вечора його соратник Пилип Орлик, на порозі дому сповістив всіх присутніх про смерть гетьмана Мазепи.

«Іван Степанович Мазепа був гетьманом України 22 роки, а точніше – 8081 день. І кожним з цих днів – загальне число 8081 – Україна має гордитися. Народжений в Україні 1639 року, в с. Мазепинцях поблизу Білої Церкви, помер у Бендерах (с. Варниця) в 1709-му, на 69 році свого невгамовно-многотрудного життя і похований у кафедральному соборі Св. Юри міста Галац у Румунії».

Без болю в серці не можливо читати сторінки роману, без гордості в серці не можливо згадувати величне ім'я гетьмана Івана Мазепи, який став для українців уособленням боротьби за свободу і незалежність України, котра за правління гетьмана мала усі шанси стати провідною європейською державою. А зневажливий ярлик «мазепинці» протягом багатьох років буде вживаним на означення щодо національного-визвольного руху українців у Російській імперії.

Відзнаки й нагороди письменника

Валентин Чемерис нагороджений орденами рівноапостольного князя Володимира Великого (I, II, III ступенів), святого архистратига Михаїла, Св. Кирила й Мефодія, Андрія Первозванного II ступеня, Почесною грамотою і медаллю Кабінету міністрів України та іншими відзнаками. Заслужений працівник культури України.

Лауреат республіканської премії в галузі сатири і гумору імені Остапа Вишні, Федора Маківчука, Степана Олійника, а також Юрія Яновського за кращі оповідання, гумористичними преміями Одарки і Карася, неодноразовий лауреат премії гумористичного журналу «Перець».

За історичні романи «Фортеця на Бористені» та «Ордер на любов» йому присуджена міжнародна премія Українського козацтва «Лицарське перо». У 2009 році письменникові присуджено літературну премію імені Івана Мазепи за історичний роман про гетьмана Петра Дорошенка «Без права повернення», в цьому ж році Валентин Чемерис відзначений Всеукраїнською літературною премією – Аркадієвською премією за роман «Ольвія» (чотири масових видання); літературно-мистецька премія імені І. Нечуя–Левицького за повість «Убивство на хуторі біля Диканьки».

Літературні твори Валентина Чемериса 1962-2009 рр.

- «Хто на току, а хто на боку», гуморески, 1962.
- «Урок виховання», гуморески, 1964.
- «Коли спокушає диявол», повість, гуморески, 1966.
- «Сватання по телефону», гуморески, 1966.
- «Операція «Земфіра», гумористичні повісті, 1968.
- «Закохана відьма», гуморески, 1969.
- «Гуморески», 1971.
- «Сватовство по телефону», повість, гуморески, переклад. рос. мовою.
- «Родина Гордія Залізняка», роман, 1974.
- «Вуса №3»
- «В понеділок, після вибуху», повість, 1976.
- «На порядку денному», вибране, 1978.
- «Музикальний комар», повісті, гуморески, 1980.
- «Як стати щасливим», повісті, гуморески, 1981.
- «Домашній музей», гуморески, 1981.
- «Ольвія», історичний роман, видання 1983, 1990, 1993, 2008, 2013.
- «Як стати мудрим», повісті, гуморески, оповідання, 1984.
- «Приречені на щастя», фантастичний роман, 1985.
- «Білий король детективу», фантастично-пригодницька повість, 1986.
- «Славко», повість для дітей, 1987.
- «Три секунди на вибір», повісті, оповідання, 1987.
- «Скандал в імператорському сімействі», історичний роман, 1988.
- «Еліксир для чоловіків», гуморески, 1990.
- «Фортеця на Бористені», історичний роман, 1993, 2008, 2012.
- «Президент», роман-есе, 1994.
- «Вибори таємного агента», гуморески, 1995.
- «Епірська відьма, або Олімпіада – цариця македонська», історичний роман, 1996.
- «Марина Чурай», історична повість, 1997.
- «Смерть Атея», історичний роман, 1997, 2008.
- «Я любила Шевченка», історична повість, 1997.
- «Голгофа українського православ'я», роман-есе, 1998.
- «Її звали янголом смерті», історичні повісті, 1999.
- «Кохання в Україні», історична повість, 2001.
- «Життя і смерть Володимира Глібовича, князя Переяславського», історична повість, 2001.
- «Да святиться ім'я твоє, або Бомба для патріарха», повість, 2001.

- «Убивство на хуторі біля Диканьки», історичні повісті, оповідання, есе, 2003.
- «7 ночей», оповідання, 2003.
- «Три шаблі над скарбом», історичні повісті, оповідання, 2004.
- «Загадка Віктора Януковича», спроба дослідження, 2004.
- «Царська охота», гуморески, 2005.
- «Генерали імперії», історичні романи, 2005, 2008.
- «Державна коханка», повісті, оповідання, 2005.
- «В сузір'ї Дракона», фантастичні повісті, оповідання, 2005.
- «Де хазяйнує Валя Чемерис», гуморески, 2006.
- «День Ворона», пригодницькі повісті, оповідання, 2006.
- «Тайна Агати Крісті», пригодницькі повісті, 2006.
- «Сини змієногої богині», роман-есе про Скіфію, 2006.
- «Ордер на любов», історичні роман, 2007.
- «Таємнича пригода на Орілі», роман, повісті, оповідання, 2007.
- «Веселий смуток мій», автобіографічна трилогія, 2007.
- «Феномен Фенікса», роман-есе, повісті, оповідання, 2009.
- «Золотий саркофаг», історичні повісті та оповідання, 2009.
- «Марина – цариця московська», історичний роман, 2009.
- «Ярлик на князівство», веселі оповідання і повісті, 2009.

Використана література

Книги

1. Чемерис В. Л. Амазонка. Київ – Соловки / В. Л. Чемерис. – Харків : ЛА "Час читати", 2016. – 507 с.
2. Чемерис В. Л. Анна Київська – королева Франції : роман / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2017. – 220 с.
3. Чемерис В. Л. Аравійська пустеля / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2016. – 443 с.
4. Чемерис В. Л. Білий король детективу : фантаст.-пригод. повість / В. Л. Чемерис. – Київ : Молодь, 1986. – 200 с.
5. Чемерис В. Л. Вітька + Галя, або Повість про перше кохання / В. Л. Чемерис. – Львів : Апріорі, 2020. – 124 с.

6. Чемерис В. Л. В понеділок, після вибуху... : фантаст.-пригод. повість / В. Л. Чемерис. – Дніпропетровськ : Промінь, 1976. – 221 с.
7. Чемерис В. Л. Генерали імперії : історичні романи / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2008. – 380 с.
8. Чемерис В. Л. Епірська відьма, або Олімпіада – цариця македонська : історич. роман / В. Л. Чемерис. – Київ : Український письменник, 1995. – 350 с.
9. Чемерис В. Л. Її звали янголом смерті : історичні повісті / В. Л. Чемерис. – Київ : Український письменник, 1999. – 239 с.
10. Чемерис В. Л. Княгиня і хан : історичний роман / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2017. – 122 с.
11. Чемерис В. Л. Марина – цариця московська : історичний роман / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2014. – 698 с.
12. Чемерис В. Л. Музикальний комар : гуморески / В. Л. Чемерис. – Київ : Радянський письменник, 1980. – 207 с.
13. Чемерис В. Л. На порядку денному : весела повість, гуморески / В. Л. Чемерис. – Київ : Дніпро, 1978. – 285 с.
14. Чемерис В. Л. Ольвія : роман / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2008. – 412 с.
15. Чемерис В. Л. Операція "Земфіра" : гумористичні повісті / В. Л. Чемерис. – Дніпропетровськ : Промінь, 1968. – 202 с.
16. Чемерис В. Л. Ордер на любов ; Місто коханців на Кара-Денізі ; Засвіт встали козаченьки ... : [роман і повісті] / В. Л. Чемерис. – Харків : Бібколектор, 2013. – 444 с.
17. Чемерис В. Л. Приречені на щастя: фантаст. роман про Адама і Єву та про їхню любов / В. Л. Чемерис. – Київ : Радянський письменник, 1985. – 279 с.
18. Чемерис В. Л. Рогнеда : роман / В. Л. Чемерис. – Харків : Орбіта, 2016. – 283 с.
19. Чемерис В. Л. Сини змієногої богині : роман-есеї / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2017. – 666 с.
20. Чемерис В. Л. Скандал в імператорському сімействі : історичний роман / В. Л. Чемерис. – Київ : Радянський письменник, 1988. – 414 с.
21. Чемерис В. Л. Смерть Атея / В. Л. Чемерис. – Дніпропетровськ : Промінь, 1990. – 287 с.

22. Чемерис В. Л. Трагедія гетьмана Мазепи : роман-есе / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2015. – 475 с.
23. Чемерис В. Л. Фортеця на Борисфені : історичний роман / В. Л. Чемерис. – Київ : Український письменник, 1993. – 463 с.
24. Чемерис В. Л. Ярославна : роман-есе / В. Л. Чемерис. – Харків : Фоліо, 2015. – 508 с.

На шпальтах газет та журналів

1. Валентин Лукич Чемерис : [коротка біографія] // Дніпро. – 2010. – № 9. – С. 59 ; Письменники України : біобібліографічний довідник. – Київ, 2006. – С. 448-449.
2. Валентин Чемерис : [некролог] // Літературна Україна. – 2016. – 8 груд. – С. 2.
3. Валентин Чемерис – прозаїк, лауреат літературних премій. До 60-річчя з дня народження : пам'ятка читачу // В. Чемерис. – П., 1996. – 3 с.
4. Головань Т. Чемерис Валентин Лукич : [нар. в с. Заїчинці, тепер Семенівського р-ну Полтав. обл.] / Т. Головань // Шевченківська енциклопедія: в 6 т. – Київ, 2015. – Т. 6. – С. 729.
5. Женченко В. Радіємо за побратима... : Валентин Чемерис зустрічається з читачами в бібліотеці ім. Лесі Українки / В. Женченко // Літературна Україна. – 2010. – 22 квіт. – С. 2.
6. Карпенко В. Великий трудівник пера: 4 грудня помер відомий український письменник Валентин Чемерис / В. Карпенко // Українська літературна газета. – 2016. – 9 груд. – С. 17.
7. Між раєм і пеклом // Літературна Україна. – 2006. – 20 лип. – С. 8.
8. Чемерис В. Викрадення Нестора Махна / В. Чемерис // Літературна Україна. – 2008. – 26 черв. – С. 8.
9. Чемерис Валентин Лукич // Книга з автографом 150 (1861-2011). – Полтава, 2011. – С. 23.

10. Чемерис В. Ходить гарбуз по городу... : 3 невігданих оповідань: [Подана коротка біографія автора] / В.Чемерис // Рідний край. – 1999. – № 1. – С. 28-33.

Інтернет-ресурси

1. Валентин Чемерис : біографія та бібліографія [Електронний ресурс] // Аргонавти Всесвіту : [сайт]. – Текст. та граф. дані. – [Б. м.], 2009. – Режим доступу : <http://argo-unf.at.ua/publ/11-1-0-40> (дата звернення: 22. 04. 2021). – Назва з екрану.
2. Валентин Чемерис, твори та короткий життєпис [Електронний ресурс] // Мала сторінка : [сайт]. – Текст. та граф. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://mala.storinka.org/> (дата звернення: 22.04. 2021). – Назва з екрану.
3. Гусак Л. Валентин Лукич Чемерис [Електронний ресурс] // Портал «ДніпроКультура» : [сайт]. – Текст. та граф. дані. – [Б. м.], 2021. – Режим доступу : https://www.dnipro.lib.dp.ua/Valentyn_Chemerys (дата звернення: 22.04. 2021). – Назва з екрану.
4. Книжкова підбірка : Валентин Чемерис [Електронний ресурс] // Спадщина предків : [сайт]. – Текст. та граф. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://spadok.org.ua/biblioteka/knyzhkova-pidbirkva-valentyn-chemerys> (дата звернення: 22.04. 2021). – Назва з екрану.
5. Творчість Валентина Чемериса в контексті української історичної прози ХХ – поч. ХХІ ст. [Електронний ресурс] // Чемерис Валентин : [сайт]. – Текст. та граф. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу : <https://sites.google.com/site/cemerisvalentinnewiluy/tvorcij-slah/tvorcist-valentina-cemerisa-v-konteksti-ukraienskoie-istoricnoie-prozi-hh-poc-hhi-st> (дата звернення: 22.04. 2021). – Назва з екрану.
6. Чемерис Валентин Лукич [Електронний ресурс] // Вікіпедія : [сайт]. – Текст. та граф. дані. – [Б. м.], 2021. – Режим доступу : <https://bit.ly/33Fo823> (дата звернення: 27.04. 2021). – Назва з екрану.

ЗАМІТКИ

Великий прудівник пера

Біобібліографічний покажчик

до 85-річчя від дня народження В. Л. Чемериса

Упорядник: Юлія Новоселецька

Редактор	Г. Волкова
Комп'ютерна верстка	О. Якубовський
Комп'ютерний набір	Ю. Новоселецька
Відповідальна за випуск	С. Сичова

Підписано до друку 21.05.2021. 24 стор. Тираж 4 прим.

Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара

36039, м. Полтава. вул. Гончара, 25а

[http:// libgonchar.org](http://libgonchar.org)

E-mail: pobugonchara@ukr.net